

Puheenjohtaja kielenvälittäjänä kaksikielisessä kokouksessa

Merja Koskela
Viestintätieteet
Vaasan yliopisto

I denna artikel studeras hur ordföranden på ett tvåspråkigt möte förmedlar mellan de två språken, finska och svenska som används på mötet. Språkförmedlingen (eng. language brokering) har tidigare studerats närmast i immigrerade familjers tal med fokus på identitet och kodväxling. Materialet för undersökningen utgörs av ett möte av landskapets samarbetsgrupp i Österbotten. Mötet har spelats in på band och video 11.2.2011 och materialet har transkriberats med en grov transkription. Mötet varar två och en halv timmar och har 19 deltagare. Analysen av språkförmedlingsstrategier visar att ordföranden använder tre huvudsakliga språkförmedlingsstrategier: upprepning, referat och tvåspråkigt tal. En viktig roll i språkförmedlingen spelar de skriftliga möteshandlingarna som finns på två språk och som gör det möjligt för ordföranden att styra mötet effektivt på två språk. Tvåspråkigt tal skiljer sig från de övriga strategierna i och med att samma innehåll inte upprepas. Trots detta kan deltagarna med olika modersmål följa tankegången. Användningen av tvåspråkigt tal vittnar dock om att deltagarna i princip förutsätts kunna förstå det andra inhemska språket.

Avainsanat: kielenvälitys, kaksikielinen kokous, puheenjohtaja

1 Johdanto

Kaksikieliset julkiset viestintätilanteet perustuvat tiettyihin lähtöoletuksiin osallistujien kielitaidosta. Lähtöoletuksena voi olla, että kaikki osallistujat hallitsevat molemmat käytettävät kielet ainakin jossain määrin tai että he hallitsevat vain toisen tilanteessa läsnä olevista kielistä. Jos tilanteessa on tulkkaus, lähtökohtana on se, että ainakin osa osallistujista tarvitsee tukea sisältöjen ymmärtämiseen. Jos taas yhteinen kieli on olemassa, kaksikielisestä tilanteesta tulee helposti yksikielinen. Näin tapahtuu esimerkiksi, kun englantia käytetään *lingua francana* kokouksissa (ks. esim. Virkkula-Räisänen 2010) ja silloin, kun alun perin kaksikielisessä yhteydessä siirrytään käyttämään enemmistökieltä. Yritysviestinnässä kaksikielisyys keskittyykin usein epäviralliseen viestintään, kun taas virallisemmissä yhteyksissä käytetään vain yhtä kieltä (ks. Nikko 2009).

Kaksi- ja monikielisissä viestintätilanteissa on yleistä, että joku usein kaksikielisen tai muuten kielitaidoltaan vahva keskusteluun osallistuja ottaa tehtäväkseen

huolehtia kielivalinnan vuoksi keskustelun ulkopuolelle jäävien mahdollisuudesta osallistua keskusteluun. Tämä tapahtuu eräänlaisen spontaanin kääntämisen tai tulkkauksen kautta, jolloin kyse on ns. *kielenvälityksestä* (engl. *language brokering*). Ilmiötä on tutkittu erityisesti arkikeskusteluissa, joiden tutkimuksessa on keskitytty joko puhujan identiteetin näkökulmaan tai koodinvaihdon tarkasteluun (ks. esim. Auer 1984; Bucholtz & Hall 2005; Harjunpää 2011). Erityisesti tarkastelun kohteena ovat olleet maahanmuuttajalapset ja heidän toimintansa kielenvälittäjinä (ks. Morales & Hanson 2005).

Arkikeskustelujen ohella myös virallisemmissä yhteyksissä voidaan käyttää kielenvälitystä. Esimerkiksi kokouksissa vuorovaikutuksen etenemisestä ja tasapuolisuudesta huolehtiminen on puheenjohtajan tehtävä (ks. esim. Pomerantz & Denvir 2007). Kaksikielisessä kokouksessa puheenjohtaja saa näin roolin ”virallisena kielenvälittäjänä”, mutta hänen ei silti odoteta toimivan ammattimaisen tulkin tai kääntäjän tavoin, vaan hoitavan puheenjohtajalle kuuluvat tehtävät siten, että kokoukseen voidaan osallistua molemmilla kielillä. Kielenvälitys kokouksissa voidaankin määritellä siten, että siihen kuuluvat kaikki ne kielelliset ja muut viestinnälliset toimet, joiden avulla osallistujien osallistumisen mahdollisuudet turvataan kielestä riippumatta. Myös kielilaki edellyttää Suomessa kielenvälitystä. Esimerkiksi kielilain (2003/423) 28 § määrää, että monijäsenen toimielimen jäsenellä ja kaksikielisen kunnan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouksessa ja jos hän ei ymmärrä suullista puheenvuoroa, hänellä on oikeus saada siitä lyhyt selostus omalla kielellään.

Tämän artikkelin tavoitteena on kartoittaa, millä eri tavoin puheenjohtaja huolehtii siitä, että kaksikielisen kokouksen erikieliset puhujat voivat seurata kokouksen kulkua ja osallistua keskusteluun tasa-arvoisesti. Tässä tutkimuksessa kohteena on puheenjohtajan kielellinen toiminta virallisessa kokouksessa, joten oletan, että virallinen kielenvälittäjän rooli eroaa arkipuheen kielenvälittäjän roolista. Tärkeä erottava tekijä on, että kokouksissa ei keskitytä osallistujien identiteetin rakentamiseen eikä yksittäisiin, ongelmalliseksi havaittuihin sanoihin tai ilmaisuihin vaan kokousviestinnän toimivuuteen.

2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona on yksi Pohjanmaan maakunnan yhteistyöryhmän (MYRin) kaksikielinen kokous, joka on pidetty 11.2.2011. Kaksikielinen kokous tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että kokouksessa on mukana edustajia

yksikielisistä suomenkielisistä ja ruotsinkielisistä kunnista, kaksikielisistä kunnista sekä useista viranomaisorganisaatioista ja järjestöistä, ja kokouksessa kullakin on oikeus käyttää äidinkieltään (suomea tai ruotsia). (Vrt. kielilaki 6.6.2003/423, 28 §.) Kokouksessa useimmat puheenjohtajan ja esittelijöiden puheenvuorot ovat kaksikielisiä, kun taas osallistujien puheenvuorot ovat yleensä yksikielisiä (ks. esim. Koskela & Dahl 2011).

Tarkasteltavan kokouksen pituus on 2 tuntia 32 minuuttia, ja aineisto on litteroitu ilman erikoismerkkejä. Aineisto on kerätty osana tutkimusryhmä BiLingCon tutkimushanketta, jossa selvitetään luottamushenkilöorganisaation kielellisiä käytänteitä kaksikielisessä (maa)kunnassa. Hanketta varten on audio- ja videonauhottettu neljä kaksikielisen viranomaisorganisaation (MYR) kaksikielistä kokousta, joiden lisäksi on tehty sähköinen kyselytutkimus kokousten osanottajille.

Tarkasteltavana olevassa kokouksessa on 19 osanottajaa (jäseniä on kaikkiaan 25), ja kokouksessa on käytetty yhteensä 177 puheenvuoroa. Tässä tutkimuksessa keskitytään pääasiassa puheenjohtajan puheenvuoroihin, joita on yhteensä 72. Kokouksen puheenvuorojen kielijakaumat käyvät ilmi taulukosta 1.

Taulukko 1. Puheenjohtajan ja esittelijöiden puheenvuorot kielittäin

Puhuja	Suomeksi	Ruotsiksi	Kaksikieliset	Yhteensä
Puheenjohtaja	11 (15%)	27 (38%)	34 (47%)	72
Esittelijöiden puheenvuorot	16 (20%)	44 (56%)	19 (24%)	79
Osallistujien puheenvuorot	8 (31 %)	12 (46 %)	6 (23 %)	26
Kaikki yhteensä	35 (20%)	83 (47%)	59 (33%)	177

Kuten taulukosta 1 ilmenee, suurin osa kaikista puheenvuoroista on joko ruotsinkielisiä ja tai kaksikielisiä. Suomenkielisten puheenvuorojen osuus on tutkimuksessa kokouksessa selvästi pienin: puheenjohtajan puheenvuoroista vain 15% ja kaikista puheenvuoroista vain 20 % on suomeksi. Kokouksen painottuminen ruotsin kieleen ei täysin heijasta alueen kielijakaamaa, vaikka ruotsin kieli onkin enemmistökieli: Pohjanmaan maakunnan asukkaista 51,2 % on ruotsinkielisiä ja 45,5 % suomenkielisiä (Pohjanmaan liitto 2011).

Tutkimuksen menetelmänä on puheenvuorojen kielivalintojen määrällisen tarkastelun lisäksi laadullinen kielenvaihtelun analyysi. Olen käynyt läpi kaikki puheenjohtajan puheenvuorot ja luokitellut niissä esiintyvät kielenvälitykseksi tulkittavat piirteet. Havaitut piirteet eivät välttämättä kuitenkaan erotu selkeästi toisistaan, vaan samassa puheenvuorossa voi esiintyä useampia kielenvälityksen piirteitä. Toisin sanoen kielenvälityksen piirteet ovat monifunktionaalisia (vrt. Gumpertz 1982).

MYRin jäsenille ja varajäsenille on lokakuussa 2011 tehty kyselytutkimus, johon vastasi 21 henkilöä. Kyselyn tulokset osoittavat, että suurin osa vastaajista kokee toisen kotimaisen kielen kielitaitonsa hyväksi tai erinomaiseksi. Vastaajien joukossa on vain kaksi suomenkielistä henkilöä, jotka ilmoittavat, että he eivät pysty seuraamaan MYRin aiheeseen liittyvää selkeää puhetta toisella kotimaisella kielellä. Kokouksissa on kuitenkin perusteltua olettaa, että suurin osa osallistujista hallitsee jollakin tasolla molemmat kokouksessa käytettävät kielet, erityisesti koska suuri osa osallistujista edustaa viranomaisorganisaatioita ja kaksikielisellä alueella heiltä näin ollen edellytetään toisen kotimaisen kielen taitoa (ks. Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 2003/424).

3 Kielenvälitys toimintana

Kielenvälityksessä lähtökohtana on usein arkinen tilanne, jossa on läsnä useamman kielen puhujia ja jossa käytetään vähintään kahta kieltä. Tällaisissa tilanteissa kielenvälityksen selkeä tavoite on tuoda vastaanottaja mukaan keskusteluun, mutta tämän lisäksi sillä voi olla monia muita hienovaraisia sekä puhujaan että kuulijoihin liittyviä tehtäviä (ks. esim. Greer 2007: 217–254). Näitä voivat olla mm. oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin osoittaminen tai keskustelun osallistujien kielellisten identiteettien ja kielitaitojen eron korostaminen (Del Torto 2008).

Kielenvälitys muistuttaa kääntämistä tai tulkkauksista, mutta eroaa niistä siinä, että sen ensisijaisena tavoitteena ei ole mahdollisimman täsmällinen lähtökielen ilmaisujen merkitysten välittäminen, vaan vuorovaikutuksen mahdollistaminen tai helpottaminen. Tärkeää on vastaanottajan huomioon ottaminen, vaikka samalla kun hänet otetaan mukaan keskusteluun kieltä vaihtamalla, hänet myös ”merkitään” erilaiseksi (ks. Skärup 2004: 56–57).

Keskeinen tapa tutkia kielenvälitystä on ollut nähdä se koodinvaihtona. Koodinvaihdon tutkimuksessa yhtenä kiistakysymyksenä on ollut se, mikä on se käytettävä kieli, josta kieltä vaihdetaan toiseksi eli vallitseva kieli. Myers-Scotton (1998) pitää vallitsevan kielen olemassaoloa keskeisenä omille analyyseilleen, kun taas Auerin (2000) mielestä sen määrittely ei ole tarpeellista. Tarkasteltavassa aineistossa ”tilastollisesti” vallitsevana kielenä on ruotsi (ks. taulukko 1), joka on myös maakunnan enemmistökieli. Silti molemmat kielet toimivat kokouksen kuluessa vallitsevina kielinä eri kohdissa, joten käytän tässä artikkelissa termiä *kielenvaihto*, en koodinvaihto.

4 Kielenvälityksen keinot aineistossa

Puheenjohtaja on kaksikielisessä kokouksessa keskeinen kielenvälittäjä, ja hänen tehtäviinsä kuuluu myös arvioida, mitkä asiat ovat niin tärkeitä, että ne on ehdottomasti tuotava esiin molemmilla kielillä. Aineiston perusteella puheenjohtajan käyttämät keskeiset kielenvälityksen keinot tarkastellussa kokouksessa ovat **erikielinen toisto**, **referointi** ja **kaksikielinen puhe**. Tässä luvussa käsittelen näitä jokaista omassa alaluvussaan.

Vaikka puheenjohtaja on kokouksessa keskeisessä roolissa, hän ei kuitenkaan välttämättä aina itse toimi kielenvälittäjänä, vaan hän voi velvoittaa siihen myös esittelijöitä. Esimerkki 1 osoittaa, miten puheenjohtaja priorisoi tietyn asian niin tärkeäksi, että se on käsiteltävä molemmilla kielillä, kun hän pyytää esittelijää toistamaan esittämänsä asian myös suomeksi.

- (1) OF: Kan du ta det där på finska också så, nämligen jag tycker att det här är nånting som vi kunde skriva om. (121)

Kuten edellä totesin, kokouksen osallistujilla on kielilain perusteella mahdollisuus pyytää selvennystä omalla kielellään, jos hän ei ymmärrä käytettyä puheenvuoroa. Tarkastellussa kokouksessa yhtään tällaista pyyntöä ei esitetty, vaikka esittelijät vastasivat kysyjille yleensä vain kysyjän kielellä. Tällöin puheenjohtajan priorisoinnit ratkaisevat, välitetäänkö asia toisella kielellä vai ei.

4.1 Erikielinen toisto

Samana asiaa toistaminen kahdella kielellä on keskeinen puheenjohtajan käyttämä kielenvälityksen keino. Tarkastellussa kokouksessa toisto voi olla

määrämuotoista eli lähinnä käännettyjen dokumenttien ääneen lukemista tai spontaania toistoa vapaassa puheessa. Ääneen lukeminen on virallisen kokouksen kielenvälityksen piirre, joka erottaa sen arkikeskustelusta.

Määrämuotoinen toisto

Määrämuotoista toistoa esiintyy, kun puheenjohtaja ohjaa kokouksen kulkua esityslistan mukaan. Usein puheenjohtaja lukee esityslistan otsikot ja päätösesitykset ääneen molemmilla kielillä sekä pykälän käsittelyä aloitettaessa että päätettäessä. Kokouksessa siis tukeudutaan vahvasti kirjallisiin dokumentteihin ja niiden käännöksiin, jotka on joko toimitettu osallistujille etukäteen tai ne jaetaan kokouksessa. Käännösten olemassaolo on tärkeää kaksikielisen kokouksen toimivuuden kannalta, ja niillä viime kädessä varmistetaan, että molemmat kieliryhmät voivat seurata kokousta esteettä. Ääneen lukeminen ei kuitenkaan välttämättä täytä kielenvälityksen määritelmää, jos se määritellään ”spontaaniksi kääntämiseksi”, mutta kun kielenvälitykseen luetaan kuuluvaksi kaikki kokouksen seuraamista helpottavat toimet, ääneen lukeminen osoittautuu varsin keskeiseksi kielenvälityksen keinoksi.

Kun puheenjohtaja aloittaa esityslistalla olevan pykälän käsittelyn, hän noudattaa kaavaa, jossa hän aloittaa alueen enemmistökielellä eli ruotsiksi (poikkeuksena tästä aineistossa on vain yksi yhdeksästä pykälän avauspuheenvuorosta), mutta voi päättää puheenvuoronsa joko ruotsiksi tai suomeksi. Esimerkin 2 puheenvuoron rakenne on ru-su-ru-su-ru.

- (2) OF: Sen går vi vidare till paragraf sju, eli pykälä seitsemän. Tyngdpunkter för den kommande EU-programperioden, kohesionspolitikens eli pykälä seitsemän, tulevan EU-ohjelmakauden painopiste koheesiopoliikkaa. Vem är det som tar det? (116)

Esimerkissä puheenjohtaja toteaa ensin kokouksen seuraamisen kannalta olennaisen tiedon, eli pykälän numeron ruotsiksi ja suomeksi, ja lukee sen jälkeen pykäläotsikon esityslistasta molemmilla kielillä eli toistaa saman asian kahdesti ja varmistaa näin, että molemmat kieliryhmät voivat seurata kokouksen etenemistä.

Toisentyypistä määrämuotoista toistoa on vakiintuneiden fraasien toistaminen molemmilla kielillä. Samojen fraasien toistaminen on tyyppilistä kokouksen etenemisen ohjauksessa.

- (3) OF: No joo. Kysymyksiä? Frågor? Jo. (36)
- (4) OF: Olkaa hyvä, varsågod. (88)
- (5) OF: Pykälä seitsemän on sitten käyty läpi. Paragraf sju är då avslutad. (151)

Esimerkeissä 3–5 puheenjohtaja avaa keskustelun asian esittelyn jälkeen, jakaa puheenvuoroja ja päättää pykälän käsittelyn (puheenjohtajan tehtävistä kokouksessa ks. Pomerantz & Denvir 2007: 32). Kaikkiin näihin vaiheisiin liittyy vaikiintuneita fraaseja, jotka esitetään molemmilla kielillä.

Toisto vapaassa puheessa

Kaksikielisessä arkipuheessa on eroteltu erilaisia toiston funktioita. Muun muassa Gumpertz (1982: 78–79) mainitsee toiston yhtenä koodinvaihdon funktioista keskustelussa. Auer (1984: 88–92) puolestaan tekee eron puheenvuoron sisäisen toiston ja eri puheenvuoroihin sijoittuvan toiston välillä. Hän korostaa puheenvuoron sisäisen toiston korjaavaa luonnetta. Eri puheenvuoroihin sijoittuvaa toistoa hän kutsuu *pseudokäännökseksi*, koska sillä on taipumus poiketa toistettavasta ilmaisusta. Pseudokäännöksillä on hänen mukaansa monimuotoinen suhde toistettuun sisältöön. Kyseessä voi olla esimerkiksi tarkennus, tiivistelmä, keskustelun jäsentäminen tai jonkun asian korostaminen, mutta ei virheellisen ilmaisen korjaaminen. (Auer 1984: 88–89.) Näin pseudokäännös käsitteenä kattaa sekä erikielisen toiston muotoja että tietyssä määrin myös referoinnin.

Tarkastellussa kokouksessa puheenjohtaja käyttää toistoa kielenvälityksen keinona informaatiotarkoituksessa mutta samalla myös eräänlaisena rituaalisena eleenä, kuten esimerkiksi 6 havaitaan.

- (6) OF: Jaha, samarbetsgruppen för landskapet Österbotten eli maakunnan yhteistyöryhmä on täällä kokoontunut. Tervetuloa. Välkommen hit till detta årets första möte. Eli tervetuloa tähän vuoden ensimmäiseen kokoukseen. (1)

Esimerkki 6 on kokouksen alusta ja siinä puheenjohtaja suuntaa puheensa molempia kieliryhmiä edustaville osallistujille niin, että keskeinen asiasisältö tulee välitetyksi kaikille heidän omalla kielellään. Samalla molemmat kieliryhmät tulevat huomioituiksi puhuttelun kautta, ja tervetuloitovotus myös toistetaan suomeksi kaksi kertaa. Tätä toistoa voidaan pitää asiasisältöä korostavana tai keskustelua jäsentävänä tai rytmittävänä toistona.

4.2 Referointi

Vapaassa puheessa puheenjohtajan ääneen lukemiseen ja toistoon perustuva kokouksen ohjaamisen kaava rikkoutuu, jos esityslistasta poiketaan, kuten esimerkiksi 7 osoittaa. Esimerkissä puheenjohtaja joutuu vaihtamaan pykälien käsittelyjärjestystä, koska kokouksessa ei ole läsnä asiantuntijaa, joka pohjustaisi asiaa kokoukselle.

- (7) OF: Asia näyttää hyvin huolestuneelta tästä asiasta, kun esityslistassa on paljon asioita, mistä ei oo sitten ihmisiä täällä kertomassa meille, mutta vi gör på det viset att vi går till paragraf fyra och så inväntar vi också S., om han har nånting att säga om paragraf, nej, paragraf fem går vi till och inväntar att K. S. kanske har nånting att säga i paragraf fyra. Eli mennään sitten tohon pykälä viiteen suoraan, ja palataan sitten näihin. (86)

Puheenjohtaja esittää harmistumisensa asiasta vain suomeksi, tekee toimintaehdotuksen ruotsiksi ja tiivistää sen sitten suomeksi. Kuten esimerkiksi havaitaan, toiston ja referoinnin ero on välillä melko pieni. Esimerkissä on toistoa, mutta sitä voidaan kuvata myös referointina, koska siinä ei ilmaista ruotsiksi harmistusta puutteellisesta valmistelusta, kun taas suomenkielisessä referoinnissa ei lainkaan oteta esiin valmistelija K.S:n tulevaa roolia pykälässä 4.

Esimerkissä 8 puheenjohtaja pohtii ensin ruotsiksi, millä tavalla keskustelun tulos kirjataan jatkotoimia varten. Sen jälkeen hän referoi asian lyhyemmin suomeksi.

- (8) OF: Ytterligare? Vad jag kan förstå så finns det en stor enighet bakom det här, här i den här församlingen så jag tycker att sekreterarna och sammansätta och notera det här till protokoll som vi har här diskuterat och sen att ni då tillsammans, kanske med S. och ni därifrån, att ni hittar en skrivning som passar in, alltså sätter vi in. Så tar vi den här diskussionen för kännedom och lägger en till papper här, alltså det här är ju inga beslutsfunderingar som vi gör, men vi, det är som vi vill utgående från det här mötet. Voidaanko näin tehdä, että tää on nyt tämmönen, kun tässä on kuitenkin tämmönen, vallitsee yksimielisyys tästä asiasta niin sihteerit kirjottaa tätä yksimielisyyttä, mikä tässä on, ja laitetaan se sitten tähän meidän pöytäkirjaan, että tää on tämän ryhmän tahto. Voiko näin tehdä? Sit päätetään niin. (145)

Referoinnissa epävarmuuden ilmaukset ja toisteinen pohdinta jätetään pois, samoin kuin tietyille henkilöille suunnattu puhe (*ni då tillsammans, kanske med S. och ni därifrån*) ja sen asian toteaminen, että kyse ei ole päätösasiasta vaan keskusteluasiasta. Sen sijaan pohdinnan ja pyynnön jälkeinen lopputulos tiivistetään

suomeksi. Referoinnissa puheenjohtaja valitsee olennaisen asiasisällön ja välittää sen toisella kielellä.

Osittaista referointia on myös esimerkissä 9, joka on kokouksen lopusta.

- (9) OF: Iltapäivä? Kukaan ei vastusta eli näin se on sitten, se on yheksäs päivä ja iltapäivä, ja alotetaan kello 13. Näin päätetään, det här har vi beslutit. Tretton-noll-noll. Samma plats. Övriga ärenden, muut asioita? Ei ole, elikkä näin ollen minä kiitän kokouksen osanottajia tästä kokouksesta, tack för detta möte. Alla går vi på lunch. Tack ska ni ha. (177)

Esimerkissä 9 päätetään seuraavan kokouksen aika ja paikka ensin suomeksi, jonka jälkeen puheenjohtaja referoi päätöksestä ruotsiksi vain kellonajan, mutta ei päivämäärää. Suomeksi taas ei ilmene kokouspaikka, joka ilmaistaan ruotsiksi.

4.3 Kaksikielinen puhe

Kaksikielisellä puheella tarkoitan sellaista kielenkäytön mallia, josta ei voida välttämättä erottaa yhtä koodia, josta koodia vaihdetaan toiseksi, vaan asia etenee molemmilla kielillä ilman, että samoja asioita toistetaan (vrt. Auer 2000). Kielenvälityksen keinona kaksikielinen puhe poikkeaa erikielisestä toistosta ja referoinnista siinä, että samaa asiaa ei esitetä kahteen kertaan, eikä sitä voi verrata kääntämiseen tai tulkkaamiseen. Se on kuitenkin kielenvälityksen keino, koska kaksikielinen puhe rakennetaan siten, että molempien kielten puhujat voivat seurata asian etenemistä, vaikka eivät kaikkea ymmärräkään. Tarkastellussa aineistossa kaksikielisen puheen käyttö sisältää oletuksen siitä, että osanottajat pystyvät seuraamaan molempia kieliä, kuten esimerkistä 10 voi havaita.

- (10) OF: Så har vi paragraf åtta, eller nio, och det är fastställande av tidpunkten för följande möte. Har beredningen nånting, onko valmisteltu jotain, koska tämän pitäis olla? Onks se syksyllä vai onks keväällä vai? (168)

Tarkastellussa kokouksessa kaksikielinen puhe ei ole kovin tavallista, mutta sitä esiintyy erityisesti vapaammissa osissa, ja puheenvuorojen loppuissa, joita ei käännetä eikä tiivistetä toiselle kielelle.

- (11) OF: Tack ska du ha, P. S. Kiitoksia P. S. Sitten meillä on tässä trafik och infrastruktur, eli samantyyppinen otsikko, Södra Österbotten ansvarsområden trafik och infrastruktur. V.,olkaa hyvä. (68)

Esimerkissä 11 on sekä eri- että samankielistä toistoa ja kaksikielistä puhetta yhdistettynä. Kyse on siis arkipuheen kaltaisesta puheen tuottamisesta, mutta sitä ei silti voida pitää sekakoodina, joka usein toimii kaksikielisen ryhmän identiteetin ilmaisijana. Esimerkissä kielenvaihtokohdat ovat selvästi erotettavissa, ja ryhmä on selvästi jakautunut kielen perusteella. (Vrt. Auer 1999: 314–321.)

6 Pohdinta

Tutkimuksen tuloksena on, että puheenjohtaja pyrkii kielenvälityksen avulla kielilain vaatimusten mukaisesti varmistamaan, että kokouksen osallistujat voivat äidinkielestä riippumatta seurata kokousta esteettä. Erityisen tärkeään rooliin kokouksen kielenvälityksessä nousevat etukäteen käännetyt kokousdokumentit ja osallistujille jaetut käännetyt esityskalvot.

Keskeisimmät puheenjohtajan kielenvälityksen keinot liittyvät puheenjohtajan tehtäviin kokouksen ohjaamisessa. Toiston muotona ääneen lukeminen esityslistasta on tärkeä tapa pitää yllä kaksikielistä kokousta, ja se myös erottaa puheenjohtajan kielenvälityksen arkipuheen vastaavasta. Samoin kokouksen etenemiseen liittyvät fraasit, kuten keskustelun avaamiseen, päättämiseen ja pykälän käsittelyn lopettamiseen liittyvät rutiini-ilmaisut ja niiden toistaminen molemmilla kielillä on keskeinen kaksikielisen kokouksen käytäntö. Myös referoinnilla on tärkeä tehtävä puheenjohtajan vapaassa puheessa, koska siinä puheenjohtaja arvioi asioiden relevanssia. Usein puhekieleen liittyvä epävarmuus ja asioiden käsittelyyn liittyvä pohdinta tapahtuu yhdellä kielellä, kun taas toisella kielellä referoidaan vain olennainen eli pohdinnan lopputulos.

Aineistosta on havaittavissa, että kielenvälitys toimii etenkin käännettyjen kokousdokumenttien ansiosta hyvin, kun kokousrutiinissa pysytään. Kun rutiinista poiketaan, saattaa sen sijaan käydä, kuten esimerkin kokouksessa, jossa puheenjohtaja päättää pykälän käsittelyn liian aikaisin kahdella kielellä, mutta peruu päätöksensä vain ruotsiksi, jolloin tärkeä ja olennainen asia jää välittämättä kahdella kielellä.

Tällaiset tilanteet osoittavat, että perimmäinen oletus tarkastellussa kokouksessa kuitenkin on, että suurin osa osallistujista pystyy ainakin jossain määrin seuraamaan puhetta kielestä riippumatta. Voidaankin siis kysyä, mikä pitää yllä kaksikielisen kokouksen perinnettä ja miksi yhteisestä kielestä huolimatta kaksikielinen tilanne ei muutu yksikieliseksi. Luonnollinen selitys löytyy kielilaista ja

samalla myös kansalaisten tasa-arvoisuuden ajatuksesta, kun kyseessä on monijäseninen kuntien ja maakunnan lakisääteinen toimielin. Osallistujat ovat vahvimillaan omalla kielellään, mikä takaa tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet. Kaksikielistä kokouskäytäntöä tukee myös alueen varsin tasainen kielijakauma. Alueella on sekä yksikielisiä ruotsinkielisiä että suomenkielisiä kuntia samoin kuin kaksikielisiä kuntia, joiden pääkieli on jompikumpi kotimaisista kielistä. Kaksikielisen kokouksen kontekstissa näyttää siltä, että kaksikieliset ratkaisut eivät ole johtaneet yksikielisyteen, joten niin sanottu Taxellin paradoksi (ks. esim. Helsingin yliopisto 2011) ei ainakaan tässä yhteydessä näytä toteutuvan.

Lähteet

- Auer, J. C. Peter (1984). *Bilingual Conversation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Auer, Peter (1999). From codeswitching via language mixing to fused lects: toward a dynamic typology of bilingual speech. *The International Journal of Bilingualism* 3: 4, 309–332.
- Auer, Peter (2000). Why should we and how can we determine the 'base language' of a bilingual conversation? *Estudios de Sociolingüística* 1: 1, 129–144.
- Bucholtz, Mary & Kira Hall (2005). Identity and interaction: A sociocultural linguistic approach. *Discourse Studies* 7: 4–5, 585–614.
- Del Torto, Lisa M. (2008). Once a broker, always a broker: Non-professional interpreting as identity accomplishment in multigenerational Italian-English bilingual family interaction. *Multilingua. Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication* 27: 1–2, 77–97.
- Greer, Timothy S. (2007). *Accomplishing identity in bilingual interaction: Codeswitching practices among a group of multiethnic japanese teenagers*. Väitöskirja. University of Southern Queensland.
- Gumpertz, John (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge university press.
- Harjunpää, Katariina (2011). *Kielimuurin murtajat - Käännökset arkikeskustelun jäsentäjänä Penedon suomalaisessa siirtokunnassa*. [online]. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Suomen kielen oppiaine. [Lainattu 20.11.2011.] Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26473/kielimuu.pdf?sequence=1>
- Helsingin yliopisto (2011). Huipulle ja yhteiskuntaan. Helsingin yliopiston strategiablogi. [online]. [Lainattu 25.1.2012]. Saatavilla: <http://blogs.helsinki.fi/huipullejayhteiskuntaan/2011/03/14/%E2%80%9Dhelsingin-yliopisto-%E2%80%93helsingfors-universitet%E2%80%9D-2/>
- Kielilaki 6.6.2003/423.
- Koskela, Merja & Emma Dahl (2011). Suomen ja ruotsin vuorottelu kaksikielisessä kokouksessa – Kielenvalinnan näkökulma. Teoksessa: *Käännösteoria, ammattikielit ja monikielisyys. VAKKI-symposiumi XXXI. 11.–12.2.2011*, 153–163. Toim. Niina Nissilä & Nestori Siponkoski. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 6.6.2003/424.
- Morales, Alejandro & William E. Hanson (2005). Language Brokering: An Integrative Review of the Literature. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences* 27: 4, 471–503.
- Myers-Scotton, Carol (1998). *Codes and Consequences: Choosing Linguistic Varieties*. Oxford University Press US.

- Nikko, Tuija (2009). *Dialogic Construction of Understanding in Cross-border Corporate meetings*. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis A-351. Helsinki: Helsinki School of Economics.
- Pohjanmaan liitto (2011). Tilastotietoa maakunnasta. Pohjanmaa – maakunta pähkinänkuoressa. [online]. [Lainattu 7.2.2011]. Saatavilla: <http://www.pohjanmaa.fi/fi/d-Pohjanmaa-Tilastotietoa-maakunnasta.aspx?docID=5286&TocID=13>
- Pomerantz, Anita & Paul Denvir (2007). Enacting the institutional role of chairperson in upper management meetings: The interactional realization of provisional authority. Teoksessa: *Interacting and organizing: Analyses of a management meeting*, 31–51. Toim. Francois Cooren. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Skårup, Terkel (2004). Brokering and Membership in a Multilingual Community of Practice. Teoksessa: *Second language conversations*, 40–57. Toim. Rod Gardner & Johannes Wagner. London/New York: Continuum.
- Virkkula-Räisänen, Tiina (2010). Linguistic Repertoires and Semiotic Resources in Interaction: A Finnish Manager as a Mediator in a Multilingual Meeting. *Journal of Business Communication* 47, 505–531.